

Ante Sapunar

IZLOŽBA "DIOKLECIJANOVA PALAČA", KOJA TRAJE

UDK: 77.04:711.523::902 (064)(497.5 Split)

Splitski i strani uglednici razgledaju izložbu.

Nekoliko je razloga tome što se sada piše o jednoj izložbi koja je bila organizirana prije više od godinu dana. Odmah treba istaknuti kako ta izložba, postavljena u Muzejskom prostoru, nije prvi put predstavljena u Splitu: prethodila joj je slična, šest godina prije i tada pod drukčijim nazivom, Dioklecijanova palača anno Domini 1988., koja je bila postavljena u Dioklecijanovim podrumima. Ono što povezuje ove dvije izložbe jest činjenica da se one ni najmanje ne razlikuju u osnovnoj namjeni - podastrijeti cjelokupnoj javnosti stupanj devastacije, zapuštenosti i uopće sramotno bijedno stanje u

koje je Palača dovedena, s plemenitom svrhom da se u svijesti građana i mjerodavnih tijela Splita dogodi kvalitativna promjena odnosa prema Dioklecijanovoj palači.

Ne smije se zaobići ni činjenica da je spiritus movens, organizator i koautor obje izložbe Karlo Grenc, poslovni čovjek, entuzijast i veliki pregalnik zaštite svekolike kulturne baštine i, kako netko reče, vječiti zaljubljenik i dobar duh Splita, a danas još i počasni konzul Njemačke.

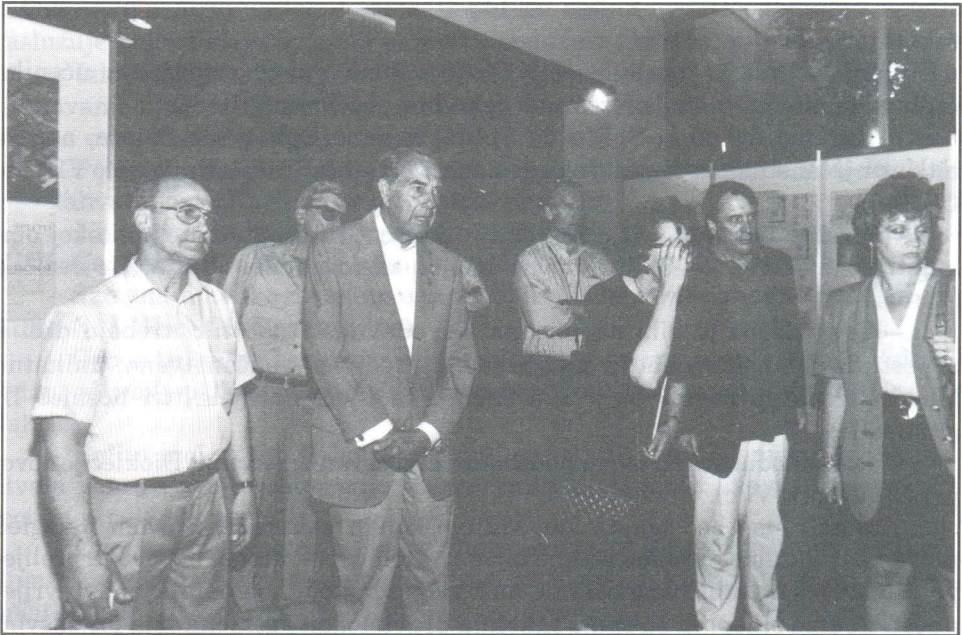
Ipak, između dvije izložbe postoji razlika u tome što je ova posljednja sadržajno mnogo opsežnija i što je ostvorena pod okriljem splitskog ogranka Lions club International, čija su načela utkana u zajednički statut The International Associations Clubs. I upravo Splitski Lions club, osnovan u siječnju ratne 1991. godine, na ideju i poticaj svojega člana Karla Grenca, uvrštava u svoje humanitarne ciljeve i u program svojega djelovanja novi, za ovaj grad značajni dugoročni sadržaj - osnivanje Zaklade Dioklecijanove palače. Primarni zadatak ove zaklade sadržan je u plemenitoj želji da se sredstvima prikupljenima u zakladi omogući trajno financiranje, obnova i revitalizacija stare gradske povijesne jezgre.

U osnovi Zaklade je također i ideja da se veći dio sredstava ostvarenih od najma poslovnog prostora i ostalih pristojba u samoj spomeničkoj gradskoj jezgri, uloži u obnovu tih istih spomenika. Tako bi na određen način gradska jezgra sama sebe obnavljala, s novcem koji joj u obliku spomeničke rente i pripada.

Mora se odati priznanje organizatoru što je izložba u Palači, kao inicijalni znak stvaranja zasebne Zaklade za uređenje Dioklecijanove palače, opravdala svoju svrhu.

Izložba nas vodi kronološki kroz sve mijene u Palači do današnjeg njezina stanja. Predočena kao fotodokumentacijska povijest, izložbena koncepcija zasniva se na tri zasebne tematološke cjeline. U prvome dijelu prof. Nenad Cambi bavi se izgledom Dioklecijanove palače, likom i ličnošću samog Dioklecijana. U drugome dijelu prof. T. Marasović daje kronologiju proučavanja, očuvanja i uređenja Dioklecijanove palače i kronološki sažetak važnijih podataka i događanja vezanih uz Palaču. Treći dio je fotodokumentacija Karla Grenca, koja prikazuje katastrofalno stanje Palače, najspektakularniji prikaz današnje urbane devastacije. Upravo ove slike poput scena iz Fellinijevih filmova s juga Italije i prizori rušilačkih nagona ostavljaju mučan dojam i pogodaju posjetitelja u srce.

Na ovaj način izložba svojim sadržajem obuhvaća raspon od povijesno-graditeljskih zapisa preko naznaka deformacija u našoj svijesti o baštini, do pitanja kulturne zaštite i zabrinutosti nad stanjem u kojem se ona nalazi. I kako je u svakodnevnoj stvarnosti i životu prisutna dvojnost, nju zamjećujemo i na izložbi. Dok na jednoj strani stoji graditeljsko bogatstvo kojim se ponosimo i rado ga pokazujemo, s druge strane, tu pokraj nas, u neposrednoj blizini, suprotstavljena mu je devastacija, nasilje, nemar i sramota...

Senator Bob Dole i veleposlanik SAD u Hrvatskoj Peter W. Galbraith razgledaju izložbu

Potaknut fotografijama K. Grenca, u izvanredno pripremljenom katalogu, svojevrsnoj monografiji o Palači, A. Kudrjavcev, član Lions cluba, napisao je kako je "Split bio nasljedno nemaran naspram Palači koja ga je rodila, i ta se nemarnost stoljećima taložila na najuzvišenijem nasljeđu grada".

Ovom bih prigodom tome pridodao jednu ranije zabilježenu prosudbu istog autora kojoj, na žalost, nitko u ovom gradu ne može poreći istinitost. "Split je u vlasti sila koje mu ne znaju i ne žele pomoći. Oni, pak, koji ga vole i koji bi mu htjeli vratiti zdravlje, nemaju nikakvu praktičnu moć."

Međutim, tko bi mogao zabilježiti godinama nagomilane sve prosudbe, prosvjede i jadikovke o zoni sumraka, ishodištu smrada, zaraze, prljavštine, i inih nevolja Dioklecijanove palače.

Najbolja ilustracija sramotnog stanja zabilježena je u knjizi dojmova s izložbe Dioklecijanova palača, koja se ni najmanje ne razlikuje od knjige dojmova s Grencove izložbe Dioklecijanova palača anno Domini 1988.

U jednoj i drugoj prisutni su ogorčenje, prosvjed, lelek i osuda. Potpisnik ovih redaka imao je mogućnost prelistati i usporediti ove dvije knjige dojmova i steći neke osobne prosudbe. Premda sam uvijek bio sumnjičav prema knjigama dojmova, smatrajući ih prigodom za ispisivanje nepodopština, frus-

tracija i stupidnosti, ova knjiga od 143 stranice i stotine primjedaba učiniše takvu prosudbu netočnom.

Prvo što mi je upalo u oči bilo je veoma mnogo zapažanja učenika osnovnih i srednjih škola. Izdvojih neke bez posebnog kriterija:

– Kažemo da nima Splita do Splita, a nima Splita bez Palače, a neće biti ni nje nastavimo li se ovako ponašati (učenica Tanja Radovčić, VIII. b, OŠ Bol).

– Pozdravljamo ovu izložbu, ona je jedan od načina da se splitskoj omladini pokaže ono što Split stvarno ima, a za to ne zna (Katja, IIc Jezične gimnazije).

– Ova izložba je bila neophodna već odavna. Stanovnici trebaju doći k svijesti da je Dioklecijanova palača jedno predivno, veličanstveno, unikatno blago i treba ga čuvati po svaku cijenu... s riječi na djela (tri učenice II. gimnazije).

– Ja sam oduševljen ovom izložbom i razočaran smećem u Dioklecijanovoj palači (učenik V. c).

– Ostali smo bez teksta kad vidimo koliko kontrasta u ovom naizgled mirnom gradu ima. S jedne strane bijeda, siromaštvo, droga, a s druge prelijepa riznica bogate kulturne baštine našega grada koja ima neprocjenjivu vrijednost. Ili smo slijepi ili se samo takvima pravimo, ali vremena ima još sasvim malo. Probudite se (Marija Rojić, Tanja Lendić IV. razr. Gimn. M. Marulić)

– Neke slike djelovale su zaista potresno na sve nas i bilo bi predivno da ih u stvarnosti zaista ne bude (I. a).

– Ova izložba pomogla nam je da upoznamo i onu drugu stranu Splita, daleko tužniju i žalosniju (II. b V. N.).

– Zahvaljujemo organizatorima što su nam pomogli da skinemo mrenu zaslijepljenosti s naših očiju (potpisi desetak učenika).

– Nemar prema gradskim spomenicima, devastacije, rušilački nagon koji je obilježje primitivizma i neupućenosti trajno prati i utječe na mlade generacije (učenici i ravnateljica Smilja C. Grimani).

Izdvojio sam i nekoliko prosudaba starijih posjetitelja:

– Treba još puno ovakvih izložbi. Pokazati ljudima gdje je stigao ovaj grad. Nebriga za ono što imamo na svim poljima - civilizacijskom, socijalnom, kulturnom (potpis nečitljiv).

– Biti u istom trenutku svjedokom rađanja života i umiranja meni dragog grada, ne ostavljaju me ravnodušnim. Možda suviše subjektivno i pesimistički, ali mislim da je prekasno za korjenite promjene.

Zato ne glumimo Europu, kad Balkan nam je u krvi. U svakom slučaju, iskreno hvala (potpis nepotpuno čitak).

– Lionsi, hvala na hođu kroz vrijeme na tlu Palače (potpis nečitak)

– Zaista sam oduševljen ovom izložbom, ljepotom palače. Ali slike naše današnjice su me stvarno potresle. Ovo je grozno. Ja sam inače studentica

iz Dubrovnika i nadam se da se ovako nešto neće dogoditi mom gradu. Split zaslužuje bolje i vrijeme je da se nešto poduzme (Mirela, prezime nejasno).

– Izložba je uređena s velikom ljubavlju i ukusom te širokim stručnim poznavanjem. Bože! Hoće li ovo nekog pokrenuti da promijeni stanje u dijelovima ovog krasnog zdanja (Ante Č.).

– Pomozite Palači! Hvala organizatorima. Ideje provedimo u djela. Najviše zahvaljujemo Karlu Grencu (potpis nejasan).

– Nije stvar toliko ni u sredstvima. Stvar je u mentalitetu, načinu razmišljanja, genima, o odgoju i tko zna još sve u čemu... (Sretno).

– Sad znam koliko ne znam o mom Splitu i Palači (naknadno dešifriramo Anita G. VIII c, OŠ Ravne njive).

– Ovo je tužan prikaz užasavajućeg stanja u kojem se nalazi naša Palača, jedan od najljepših spomenika kulture u svijetu (Domagoj Vidović, Dražen Jakšić).

– Split je moj, teško si bolestan, drži se, pružit ćemo ti njegu svi skupa. Hvala vam za ovaj prostor gdje smo morali vidjeti očaj i vapaj našega Dioklecijana (rukopis nečitljiv).

– Ovo je zov, jecaj ovog našeg "lipog grada". Učinimo još puno ovakvih divnih izložaba. Neka to bude početak za ljepši i kulturniji Split (potpis nečitljiv).

– ... Apokalipsa duha i ljubavi prema lijepom (potpis nejasan)

– Ovo je za proplakat (navodi se na dva mjesta).

– Ova grandiozna izložba ne smije ostati u Splitu, mora putovati našom domovinom, po Europi i bijelom svijetu (potpis nečitljiv).

– Neka ova izložba obiđe svijet (ovako završava svoju izložbenu opservaciju uvaženi splitski umirovljeni liječnik Lj. K.).

I tako se reda nekoliko stotina dojmova, prosvjeda, prijekora, lamentacija i osuda na stanje u koje je dovedena Dioklecijanova palača, zatim slijede deseci pohvala organizatorima, nadasve Karlu Grencu, i želja da izložba krene na put po zemlji i inozemstvu. Upravo kao što je i bila namjera organizatora da se izložba održi u Zagrebu na Jezuitskom trgu, zatim u Rimu, Parizu, Kölnu i nekoliko gradova SAD-a i eventualno u još nekoliko gradova drugih zemalja kako bi se povećao interes za Palaču i pomoglo Zakladi.

Ali u tom glavnom zadatku, održavanju izložaba, kao da su organizatori posustali, a poglavarstva Splita i Županije kao da su to stavila ad acta. Izložba je tek bila prenesena na 70. jesenski zagrebački velesajam u sastavu "Split - grad partner", opet u okviru splitskog paviljona, zatim nedavno i u Linzu.

Cilj ovoga napisa nije osvrt na izložbu, jer to učiniše drugi mnogo bolje, već mi je želja i potreba da ova lijepa i svrhovita izložba nastavi svoj život prikazivanjem u zemlji i inozemstvu. Pri tome, logično je da splitski izložbeni postav treba da bude reduciran bez one posebne cjeline koju su sačinjavali dječji radovi pod nazivom "Gdje je ključ Dioklecijanove palače", koju već treću

godinu hvale vrijedno organizira splitsko Narodno sveučilište sa željom razvijanja svijesti i ljubavi za ovaj spomenik kulture neprolazne vrijednosti.

Logično je da i najvjerodostojniju fotodokumentaciju devastacije Dioklecijanove palače kao splitsku sramotu također ne treba prikazivati stranoj javnosti.

Ipak, na kraju treba spomenuti i neke značajne inozemne ličnosti iz kulture i politike koje su posjetile splitsku izložbu i iskazale svoje zanimanje za Palaču, što je u javnosti prošlo posve nezapaženo:

Četvorica američkih senatora na čelu s vođom većinske Republikanske stranke u Senatu g. Bobom Doleom (sa suprugom);

Prof. dr. Giuseppe - Pino Grimaldi, predsjednik svjetske organizacije Lions Clubs International, koji je u ime Međunarodnog udruženja Lions klubova i otvorio izložbu "Dioklecijanova palača" u Muzejskom prostoru;

Bernd von Droste zu Hülshoff, direktor UNESCO-ova Centra za očuvanje svjetske baštine u Parizu;

Prof. mons. Patrick Saint-Roch, direktor Papinskog instituta za arheologiju u Vatikanu;

Dr. Horst Weisel, veleposlanik Savezne Republike Njemačke u Hrvatskoj;

George-Marie Chenu, veleposlanik Republike Francuske u Hrvatskoj;

Petar W. Galbraith, veleposlanik SAD u Hrvatskoj;

Ronald Alfred Walker, veleposlanik Australije u Beču.